

ზვიად კვიციანი

Zviad Kvitsiani

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტაჲ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Faculty of Humanities

მრავალსახელიანი სვანურენოვანი მოსახლეობის

განსახლების საკითხისათვის

**For the settlement of the multi-named Svan
language population**

საკვანძო სიტყვები: *ჰენიოხი, რომაედი, მელიქიშვიდი*

Keywords: *Heniokh, Roman, Melikishvili*

არაერთი მოსაზრებაა გამოთქმული ქართველური ეთნიკური ნაკადის – სვანურენოვანი მოსახლეობის განსახლების საკითხების შესახებ. ძველად სვანები გაცილებით მეტ ტერიტორიაზე იყვნენ დასახლებული, ვიდრე მოგვიანებით, რაზეც მეტყველებენ, როგორც ისტორიული წყაროები, ისე დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმიკის ანალიზი, რომელიც სვანურ სახელწოდებებს ავლენს კოლხეთის როგორც მთიან, ისე დაბლობ ნაწილში (გ. მელიქიშვილი).

ბერძენ-რომაელი, ბიზანტიელი ავტორები (პეროდოტე, ქსენოფონტე, აპოლონიოს როდოსელი, სტრაბონი, დიონისე, სტეფანე ბიზანტიელი, პლინიუსი, პომპეუს მელა, კლაუდიოს პტოლემეაიოსი, იპოლიტე რომაელი, პროკოფი კესარიელი და სხვა) საინტერესო ცნობებს გვანვდიან ქართველი-სვანი ტომების: მაკრონების-სვანების, მოსინიკების, სვანი-კოლხების, ჰენიოხების-სვანი-სანიგების, განსახლების საკითხებზე. ამ წყაროების მიხედვით სვანური მოდგმის ხალხი, განსახლებული ჩანს როგორც ჩრდილო დასავლეთ კოლხეთში, ასევე მთელ სამხრეთ-აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში, საერთოდ სვანური ტომების კვალს ხედავენ ტრაპეზუნიდან ნიკოფსიამდე. ერთი რამ ცხადია, უძველესი წყაროების მიხედვით სვანურ ქართველურ ტომებს განსახლების ვრცელი ტერიტორია ეკავათ, ვიდრე დღეს არიან ისინი წარმოდგენილნი. სავარაუდოდ სახელწოდება ჰენიოხი იმ პერიოდში უნდა ყოფილიყო კრებისითი, ზოგადი ხასიათის, რომელიც გულისხმობდა სხვა (სვანების, სანიგების, მისიმელების, სვანო-კოლხების, მაქლონ-მაკრონების, მოსინიკების) სვანურენოვანი ტომების გაერთიანებასაც.

საკმაოა თვალი გადავავლოთ დასავლეთ საქართველოს ბარის მოსახლეობას და საოცარ სურათს დავადგენთ: ამ მოსახლეობის დიდი ნაწილი სწორედ სვანური მოდგმისანი არიან (ნ. ბერძენიშვილი). გლოტოქრონოლოგიურ მე-

თოდზე დაყრდნობით, რომელიც გულისხმობს ფუძე ენის მონათესავე ენებად დაშლის პროცესის აბსოლუტურ დათარიღებას (ლექსიკონი, სტატისტიკა და ა.შ), ვარაუდობენ საერთო ქართული ენიდან სვანურის გამოყოფას ძვ.წ. III-II ათასწლეულების დასასრულს, ან ძვ.წ. II ათასწლეულის დასაწყისში. ფიქრობენ, რომ ძვ.წ. III ათასწლეულის დასასრულს ერთდროულად მოხდა ქართული ენიდან სვანურის გამოყოფა, მათი მოსვლა და განსახლება დასავლეთ საქართველოს ზღვისპირა ზოლში. მათ კვალს ამჩნევენ როგორც დალექილი უძველესი ფესვების მქონე ტოპონიმებით, ვარაუდი დამყარებულია ონომასტიკის მონაცემებზე, კერძოდ, ტოპონიმიკურ, ე.ი. გეოგრაფიულ სახელწოდებათა მონაცემებზე, რომლებსაც სვანური ენობრივი სამყაროს კუთვნილებად მიიჩნევენ, დაწყებული ნ. მარიდან ი. ჯავახიშვილი, ს. ჯანაშია, ა. ჩიქობავა, ქ.ლომთათიძე, ს. ყაუხჩიშვილი და სხვები. ა. ინაიშვილის აზრით, სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ზღვისპირეთში, ე.ი. აჭარასა და გურიაში სვანურენოვანი ონომასტიკა თავდაპირველია და, ამდენად, უფრო ძველი, ძველი ქართული წყაროს ცნობა, რომ წმ. ანდრია მოციქული მდ. ჭოროხის გადაკვეთის შემდეგ შევიდა სვანეთის ქვეყანაში, რომ დასავლეთ საქართველო სვანეთად იწოდებოდა – უფრო გასაგები ხდება.

სვანური ტოპონიმების გავრცელებას ბათუმის არეალში ეთანხმებიან არქეოლოგებიც, რადგანაც მიიჩნევა, რომ სვანები სამხრეთითაც ცხოვრობდნენ ადრეულ ხანებში (თ. მიქელაძე, ლ. ჯიბლაძე და სხვა). საყურადღებოა თანხვედრა თუ არა არქეოლოგიური მონაცემები გლოტოქრონოლოგიური მეთოდით მიღებულ დათარიღებას და როგორ ურთიერთშესაბამისობაში მოდიან ისინი ერთმანეთთან. როგორც ჩანს კოლხეთის დაბლობის ტერიტორიაზე გავრცელებული პროტოკოლხური კულტურის მატარებელი უნდა

ყოფილიყო ქართველური ეთნიკური ნაკადი სვანურენოვანი მოსახლეობა.

A number of opinions have been expressed about the issue of resettlement of the Svan-speaking population of the Georgian ethnic stream. In ancient times, the Svans were settled in a much larger area than later, which is shown by both historical sources and the toponymy analysis of Western Georgia, which reveals Svan names in both the mountainous and plain parts of Kolkheti (G. Melikishvili).

Greco-Roman, Byzantine authors (Herodotus, Xenophon, Apollonius of Rhodes, Strabo, Dionysius, Stephen of Byzantium, Pliny, Pompey the Fox, Claudius Ptolemy, Hippolytus of Rome, Procopius of Caesarea and others) provide us with interesting information about the Georgian-Svani tribes: Makroni-Svani, Mosiniki. On issues of settlement of Suani-Kolkhs, Heniokhs-Svani-Sanigs. According to these sources, the people of the Svan tribe seem to be settled both in North-West Kolkheti and in the whole South-Eastern Black Sea region. In general, traces of Svan tribes can be seen from Trebizond to Nikofsia. One thing is clear, according to the ancient sources, the Svani Kartvelian tribes occupied a larger area of settlement than they are represented today. Probably, the name Heniokh should have been a collective, general character in that period, which meant the union of other Svan-speaking tribes (Svans, Sanigs, Misimians, Svano-Kolkhs, Makhelon-Macrons, Mosinikis).

It is enough to take a look at the population of Bari in Western Georgia and we will see an amazing picture: a large part of this population is of Svan origin (N. Berdzenishvili). Based on the glottochronological method, which involves the absolute dating of the process of splitting the base language into related languages (lexicon, statistics, etc.), it is assumed that Svanuri

was separated from the common Georgian language in BC. At the end of III-II millennia, or BC. At the beginning of the II millennium. They think that BC At the end of the 3rd millennium, the separation of Svanuri from the Georgian language, their arrival and settlement in the coastal strip of Western Georgia took place at the same time. Their traces are noticed as deposited by toponyms with ancient roots, the assumption is based on onomastic data, in particular, toponymic, i.e. On the data of geographical names, which are considered to belong to the Svan language world, starting from N. Maridan I. Javakhishvili, S. Janashia, A. Chikobava, K. Lomtadze, S. Kaukhchishvili and others. A. According to Inaishvili, in the coastal area of South-West Georgia, i.e. The Svan language onomastics in Achara and Guria is original and, thus, the information from an older, old Georgian source that St. Andrew the Apostle River After crossing Chorokhi, he entered the country of Svaneti, that Western Georgia was called Svaneti - it becomes more understandable.

Archaeologists also agree with the spread of Svan toponyms in the Batumi area, because it is believed that Svans lived in the south in early times (T. Mikeladze, L. Jiblaze and others). It is worth noting whether the archaeological data agree with the dating obtained by the glottochronological method and how they correspond with each other. It seems that the carrier of the proto-Colkhuri culture spread in the territory of the Kolkheta plain should have been the Kartevian ethnic stream, the Svan-speaking population.